

KARLILIK VE ÇEŐİTLENDİRMEİN BANKALARIN BÜYÜMESİ ÜZERİNDEKİ ETKİNLİĞİNİN VERİ ZARFLAMA ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ*

Evaluation of Profitability and Diversity by the Data Envelopment Analysis of the Efficiency on the Growth of the Banks

Murat DİLMAÇ** & Aslan GÜLCÜ*** & Serpil SUMER****

Özet

Günümüzde bankacılık sektörü yenilikçilik, sunulan hizmetin kalitesi ve çeşitliliği, giderek artan kaynak ihtiyacı gibi faktörlerin etkin olduğu bir rekabet ortamında faaliyet göstermektedir. 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal krizler sonrası başarılı bir şekilde uygulanan yeniden yapılandırma süreci ile Türk bankacılık sektörü, sektöre özgü ve diğer ekonomik sorunlar karşısında iyi bir performans sergilediği birçok akademik çalışmada ortaya konulmuştur. Bu çalışmada bankaların kârlılık ve gelir çeşitlendirmesinin bankaların büyüme performansları üzerindeki etkileri araştırılmaktadır. Bu amaçla sektörde faaliyet gösteren 19 bankanın, 2015 yılına ait 2. ve 3. çeyrek finansal verileri elde edilmiş ve elde edilen veriler veri zarflama analizi ile analiz edilmiştir. Veri zarflama analizinde kârlılık, gelir çeşitlendirme ve büyüme değişkenlerine bağlı kalınmış ve bu periyotlarda verilerin görece performansları ölçülerek değişimler analiz edilmiştir. Bulgulara göre yabancı bankaların söz konusu dönemde özel ve kamu bankalarına göre daha etkin olduğu görülmektedir. Kamu bankaların özel ve yabancı bankalara göre düşük performansları kârlılık, faiz dışı ve faiz gelirleri girdilerindeki artışın büyümeyle ait çıktılar üzerinde yeterince yansıtılmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Bankacılık,
Veri Zarflama Analizi,
Çeşitlendirme

JEL Kodları:

G20, L25, C67

Abstract

Today, the banking sector operates in a competitive environment where factors such as innovativeness, quality and diversity of the service offered, and need for increasing resource are effective. It has been revealed in many academic studies that the Turkish banking sector has performed well in the face of sector specific and other economic problems with the successful restructuring process after the financial crises in 2000 and 2001. In this study, the effects of profitability and income diversification on growth performance of banks investigates. For this purpose, 19 banks operating in the sector is obtained from the second and third quarter financial data for 2015 and the obtained data are analyzed by data envelopment analysis. In the data envelopment analysis, the variables of profitability, income diversification and growth are adhered to and the changes are analyzed by measuring the relative performance of the data in these periods. According to the findings, it is concluded that the foreign banks are more effective than the private banks and the public banks. Underperformance of public banks compared to private and foreign banks indicate that the increase in profitability, interest and interest income inputs is not adequately reflected in the output of growth.

Keywords:

Banking,
Data Envelopment
Analysis,
Diversification

JEL Codes:

G20, L25, C67

* 1. Uluslararası Bankacılık Kongresi'nde (2018) sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, mdilmac@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2842-9875

*** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitim Bölümü agulcu@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6857-7760

**** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, serpil.sumer@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8452-0393

1. Giriş

Ekonomik sistem içerisindeki tüm sektörler süreklilik ve kâr sağlamak için yoğun bir rekabet içerisindeyler. Özellikle teknoloji ve rekabet yoğun sektörlerde öne çıkan çeşitlendirme, işletmelerin birbirine yakın ikame edilebilir ürünleri sunması (Boot, 2003, s. 112), başka bir ifade ile işletmenin sunduğu ürün ve/veya hizmetlerin sayısının artırılması (Penrose, 1956, s. 169) olarak tanımlanabilir. Çeşitlendirme, bankaların hem geleneksel faaliyetlerine hem de teknoloji odaklı yeniliklere bağlı olarak ortaya çıkan yeni ürün, hizmet türlerini ve bunlardan elde ettiği gelirlerini çeşit veya yöntem olarak sayısını arttırması olarak tanımlayabiliriz.

Bankalar, diğer işletmelerden farklı olarak müşterileri ile daha uzun soluklu bir ilişkiye sahip olmalarına bağlı olarak, müşterileri ile ilgili olarak kapsamlı bilgiler toplamakta ve bu bilgileri kendi faaliyetlerini geliştirmekte kullanabilmektedirler (Elsas vd., 2009, s. 1274). Bankalar ürün ve hizmet çeşitliliğini artırarak mevcut müşterilerini kaybetmemeye ve yeni müşteri potansiyeli oluşturmaya çalışmaktadırlar. Mevcut ulusal ve küresel koşullar göz önüne alındığında, bankalar rekabet avantajı elde edebilmek için giderek artan bir şekilde ürün ve hizmet çeşitlendirmesine yönelmektedir. Bankacılık sektöründe sunulan hizmet ve ürünler özellikle ekonomik koşullar, teknolojik yenilikler, rekabet ve küreselleşme gibi faktörlere bağlı olarak hacim ve işlem türü boyutunda sürekli bir artış gözlemlenmektedir. Böyle bir ortamda, bankalar gelişmelere bağlı olarak geleneksel bir biçimde faiz gelirleri elde edebileceği faaliyetler dışında, hizmet ücretleri, aracılık faaliyetleri, yatırım bankacılığı, menkulleştirme ve piyasa yapıcılık gibi yeni finansal ürün ve hizmetler üreterek faiz dışı gelirler elde etmeye başlamıştır (Saunders, Schmid ve Walter, 2014, s. 1). Öte yandan, bankalar çeşitlendirmeden kaynaklanan kazançlarını kısıtlayabilecek, portföylerini odaklanmaya veya çeşitlendirmeye yönlendiren yasal düzenlemelerle de karşı karşıya kalmaktadırlar (D’Souza ve Lai, 2003, s. 105-106).

İşletmelerin neden çeşitlendirme yaptıkları sorusuna literatürde farklı bakış açıları cevap aranmıştır. Bunlardan (Campa ve Kedia, 2002, s. 1731) çeşitlendirmenin getirileri/avantajları maliyetlerinden fazla oldukça işletmelerin çeşitlendirme yapacaklarını öne sürmüştür. Meslier-Crouzille vd. (2015), Stiroh (2004) ve Le Petit vd. (2008) çeşitlendirmenin riski azalttığını, Valverde ve Fernandez (2007) ise çeşitlendirmenin bankaların piyasa gücünü arttırdığını öne sürmektedirler. D’Souza ve Lai (2003) ise, bankaların çeşitlendirmeden kaynaklanan kazançlarını kısıtlayabilecek, portföylerini odaklanmaya veya çeşitlendirmeye yönlendiren yasal düzenlemelerle de karşı karşıya kaldıklarını vurgulayarak, bankaların belirli endüstrilere ve piyasalara kaynaklarını odaklanma veya çeşitlendirme yoluyla kullanarak diğer firmalara nazaran, oldukça fazla bir esneklikten yararlanabildiklerini belirtmişlerdir.

Bankacılıkta ürün çeşitlendirmesi genel olarak üç şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki; gelir çeşitlendirmesi yapması, yani faiz dışı gelir elde edilmesidir. İkincisi; bankanın kredi ve mevduat gibi ana faaliyet konularını sektöre ve coğrafi olarak bölümlere ayırması ve üçüncüsü ise; bankanın çeşitlendirmeyi farklı ürün kollarında yapmasıdır (Turgut, 2013, s. 2-3).

Bu çalışmanın amacı bankaların gelir çeşitlendirme sayısı, banka büyüklüğü ve banka kârlılığı arasındaki ilişkiyi, veri zarflama yöntemi ile etkinlik derecelerini ölçerek incelemektir. Bu amaçla öncelikle literatürde yakın zamanda yapılmış benzer çalışmalar ele alınmıştır. Daha sonra Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 19 bankanın, 2015 yılına ait ikinci ve üçüncü çeyrek dönemine ait finansal tablolarından elde edilen veriler kullanılarak veri zarflama analizi

yöntemi ile gelir çeşitlendirmesi ve karlılığın büyüme üzerindeki göreceli etkinliği incelenmiştir. Söz konusu dönem yapılan genel seçimler neticesinde herhangi bir siyasi parti tek başına veya başka bir partiyle birlikte hükümet kuramamasına bağlı olarak geçici bir siyasi sorun yaşanmıştır. Aynı süre içinde genel seçimlerin tekrarlanması suretiyle bu sorun aşılmıştır. Çalışmanın, siyasi krizlerden kaynaklanan belirsizlik durumlarında bankaların etkinliklerinin ele alınması yönüyle de literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışma gelir çeşitlendirmesinin büyüme üzerine etkisi konusunda farklılık göstermesinin de literatüre önemli bir katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Türkiye’de Araştırmada veri olarak Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal tablolarından elde edilen veriler toplanıp, derlenerek analize tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular ise sonuç kısmında tartışılmıştır.

2. Literatür Özeti

Literatürde ürün çeşitlendirmesi ile ilgili yapılan çalışmalarda; ürün çeşitlendirmesi ve kârlılık, ürün çeşitlendirmesi ve müşteri memnuniyeti, banka çeşitlendirmesi, performans ve borsa müdahalesi, çeşitlendirme stratejileri gibi çalışmalar yapılmıştır. Literatürde bu konu ile ilgili olarak yapılan çalışma sayısı kısıtlıdır. Bu yüzden yapılacak olan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Acharya, Hasan ve Saunders (2006), 1993 – 1999 döneminde 105 İtalyan bankası üzerinde yaptıkları araştırmalarında, bankaların içsel olarak daha riskli kredi oluştururken, endüstriyel kredilerde çeşitlendirmenin getiriyi azalttığını bulmuşlardır. Ayrıca, sektörel kredilerin çeşitlendirilmesi sadece yüksek riskli bankalar için etkisiz bir risk-getiri dengesi oluşturduğunu, coğrafi çeşitlendirmenin ise düşük riskli bankaların risk-getiri dengesinde iyileşmeye yol açtığı bulgusunu elde etmişlerdir.

Hayden, Porath ve Westernhagen (2007), 1996 – 2002 yılları arasındaki dönemi kapsayan çalışmalarda ürün çeşitlendirmesi ve Alman bankaların performanslarını incelemişlerdir. İki yönlü sabit etkili panel regresyon modeli kullanılan çalışmada, karlılık bağımlı değişken olarak kullanılırken çeşitlendirmeyi farklı endüstriler, daha geniş ekonomik sektörler ve coğrafi bölgeleri temsil eden Hirschmann–Herfindahl indeksleri, büyüklük, risk, personel maliyeti ve sermaye oranı bağımlı değişken olarak alınmıştır. Çalışma sonucuna göre araştırmada kullanılan her üç çeşitlendirmenin farklı düzeylerde Alman bankalarının getirileri üzerinde olumsuz etkileri olduğunu bulmuşlardır. Buna ek olarak, olumsuz etkinin bankaların taşıdığı risklere bağlı olarak değişebileceği de araştırmanın bulguları arasındadır.

Mercieca, Schaeck ve Wolfe (2007), Avrupa’da faaliyet gösteren 755 küçük ölçekli banka ve benzeri finansal kuruluşun 1997 – 2003 dönemini kapsayan verilerini kullanarak çeşitlendirme, risk, karlılığı temsil eden değişkenlerle OLS regresyon yöntemiyle gerçekleştirdikleri çalışmalarda, küçük bankaların, ayırt edici göreceli üstünlüklerinin olduğu alanlara kaynaklarını kaydırarak performanslarını arttırabilecekleri bulgusunu elde etmişlerdir. Ayrıca, yetersiz izleme faaliyetleri ile açıklanabilen kredilendirme faaliyetleri bağlı olarak, küçük ölçekli bankalarda negatif kapsam ekonomisinin var olduğunu, bunun yanında çeşitlendirmenin ve geleneksel aracılık teorisinin küçük ölçekli bankalar için geçerli olmadığını ileri sürmüşlerdir.

Ebrahim ve Hasan (2008), 1993 – 2002 yılları arasını kapsayan dönemde, faiz ve faiz dışı gelirlerden oluşan bir birleşimin bankanın değeri üzerindeki etkisini çok değişkenli regresyon

analizi yöntemiyle inceleyen çalışmalarında, ticari bankalarda ürün çeşitliliğinin önemi üzerinde durmuşlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ürün çeşitlendirmesiyle faiz dışı gelirlerin pozitif yönlü ve belirgin bir şekilde arttığını ortaya koymuşlardır.

Chiorazzo, Milani, ve Salvini (2008), 1993 – 2003 yılları arasını kapsayan dönemde İtalyan bankalarının faiz dışı gelirler ile karlılığa ait verilerinin panel regresyon yöntemiyle analizini yapmışlardır. Araştırmacılar çalışmalarında, büyük bankalarda faiz dışı gelirler ile karlılık arasındaki ilişkinin daha güçlü olmasına rağmen, büyüklük arttıkça çeşitlendirmeden elde edilen kazanımların bir sınırı olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Bununla beraber, küçük ölçekli bankaların, sadece başlangıç aşamasında çok az faiz dışı gelir payı olursa, faiz dışı gelirlerin artışından bir kazanç elde edebileceklerini belirtmişlerdir.

Kınık (2010), 2009 yılında Konya ilinde 330 banka müşterisi ile anket çalışması yapmıştır. Çalışmada, bankalarda yapılan ürün yeniliğinin müşteri memnuniyeti açısından değerlendirilmesine yönelik yaptıkları çalışmada, müşteri memnuniyeti için ürün ve hizmet yeniliklerine önem vermesi gerektiği bulgusuna ulaşmıştır.

Türkmen ve Yiğit (2012), Türkiye’de faaliyet gösteren 40 bankanın 2007 – 2011 dönemini ele aldıkları çalışmalarında, kredi portföyü çeşitlendirmesinin karlılık üzerine etkisini incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre bankalar bir iş kolunda veya bölgede bir kayba uğrasa bile bunu başka bir iş kolunda veya bölgede telafi edebilir. Çeşitlendirme seviyesi artarsa, üstlenilen maliyetlerin artabileceğine ve her durumda çeşitlendirmenin daha yüksek getiri sağlayamayacağı bulgusuna ulaşmışlardır.

Turgut (2013), Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 41 bankanın 2007 – 2012 dönemini kapsayan finansal verileri kullanılarak gerçekleştirdiği çalışmada, ürün çeşitlendirmesi ve banka kârlılığı arasındaki ilişkiyi panel veri analizi ile incelenmiştir. Yaptığı çalışma sonucunda kârlılığı en fazla etkileyen değişkenin şube sayısı ve toplam aktif değişkeni olduğu ortaya çıkmıştır.

Gürbüz, Yanık ve Aytürk (2013), Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 41 bankanın 2005 – 2011 dönemi verilerinden elde edilen çeşitlendirme, riske göre ayarlanmış getiri ve diğer değişkenlerin kullanarak yaptığı dinamik panel tahmin yöntemlerinden biri olan Genelleştirilmiş Momentler Metodunun (Generalized Methods of Moments-GMM) sistem versiyonu ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde ettikleri bulgulara göre, çeşitlendirmenin Türk mevduat bankalarının riske göre düzeltilmiş performanslarını artırmaktadır. Söz konusu dönemde, bankaların kredi kullandırma faaliyetlerinden daha fazla çeşitlendirmeden faydalandıkları, ancak bunun henüz yeterli düzeyde olmadığı da çalışmanın bulguları arasındadır.

Edirisiruya, Gunasekarege ve Dempsey (2015), çalışmalarında Bangladeş, Hindistan, Pakistan ve Sri Lanka’da hisse senetleri borsada işlem gören 84 bankanın 1999 – 2012 arası dönemini kapsayan verilerini panel veri yöntemi ile analiz etmişlerdir. Çalışmada gelir ve varlık çeşitlendirmesi, özkaynak, gelirlerin maliyeti gibi değişkenler kullanılarak Güney Asya ülkelerindeki kamu bankaları üzerinde banka ürün çeşitlendirmesi, performans ve borsanın tepkisini araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda bankaların faiz geliri getiren ürünlerde çeşitlilik yaptıklarında borsa değerinin ve ödeme gücünün arttığını, ancak bunun ötesinde yapılan daha fazla ürün çeşitlendirmesi ile borsa değeri ve ödeme gücü arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3. Yöntem, Analiz ve Bulgular

Çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren verileri araştırma için uygun olan 19 ticari mevduat bankasının, 2015 yılına ait ikinci ve üçüncü çeyrek dönemine ait finansal tablolarından elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışmaya dahil edilen bankalar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Analiz Kapsamındaki Bankalar

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	ICBC Turkey Bank
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Arap Türk Bankası A.Ş.
Akbank T.A.Ş.	Citibank A.Ş.
Anadolubank A.Ş.	Denizbank A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.	Finans Bank A.Ş.
Turkish Bank A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	ING Bank A.Ş.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Turkland Bank A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.	

Çalışma, bankalarda karlılık ve gelir çeşitlendirmesinin bankaların büyümesi üzerindeki görece etkilerinin araştırılması amacıyla performans ölçüm yöntemlerinden parametresiz (non parametric) yöntem olan Veri Zarflama Analizi (VZA) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, çoklu girdi/çoklu çıktı özelliğine sahip farklı sektördeki görece etkinlikleri değerlendirmede kullanılan bir “sınır” (frontier) tekniğidir.

Analizde kullanılan veri kümesinin özelliğinden dolayı model: “konveks yapıda, ölçeğe göre sabit getirili, girdi yönlendirmeli ve radyal model” olarak tercih edilmiştir. Bu modelle ölçülen etkinlik “konveks yapıda, ölçeğe göre sabit getirili, çıktı yönlendirmeli ve radyal model” ile de bu skorlar test edilmiştir. Bu iki taraflı (girdi/çıktı yönlendirmeli) analizden sonra iki döneme ait karar verme birimlerinin skorlarının eşit (yani %100) çıkması durumu belirmiştir. Skorların 1’de yığılmasını aşabilmek daha doğrusu en etkin karar verme birimlerini bulmak amacıyla da bu sefer iki döneme ait süper etkinlik skorları girdi/çıktı yönlendirmeli (konveks, ölçeğe göre sabit getirili, radyal model) olarak hesaplanmıştır.

Çalışmada kullanılan modelin matematiksel yapısı aşağıdaki gibi (girdi yönlendirmeli varsayarak) bir doğrusal programlama denklemi şeklinde yazılabilir:

$$Max_{u,v} = \sum_k u_k \cdot y_{kj0} \quad (1)$$

$$\sum_i v_i \cdot x_{ikj0} = 1 \quad (2)$$

$$\sum_k u_k \cdot y_{kj} \leq \sum_i v_i \cdot x_{ikj} \quad (3)$$

$$u_k, v_i \geq 0 \quad (4)$$

(1) numaralı denklem modelin amaç fonksiyonudur; (2), girdilerin ağırlıklarının toplamının bir olması gerektiğini belirtirken (3) numaralı eşitsizlik, yönlendirmenin yönünü (girdi/çıktı yönlendirmeli olma durumunu) belirlemekte ve (4) nolu ifade ise ağırlıkların pozitif ya da 0 olduğu garanti etmektedir. Bu modele, ölçeğe göre sabit getirili CRS modeli denir.

Gerek etkinlik ve gerekse süper etkinlik analizi ile bulunan bu skorlar kendi içinde sınırlanarak marka değerleri ile ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Veriler, akademik kullanıcılar için tasarlanmış EMS (Efficiency Measurement System) yazılımında belirtilen model ile değerlendirilmiştir.

Çalışmada kapsamında bankaların karlılık ve gelir çeşitlendirmelerinin büyümeleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, bankaların finansal tablolarından yararlanılarak elde edilen oransal değişkenler ve açıklamaları ise Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Değişkenler

Değişken adı	Özellik	Açıklama
roa	Girdi	Aktif Karlılığı
roe	Girdi	Öz Kaynak Karlılığı
hhiN	Girdi	Faiz Dışı Gelirler
hhiR	Girdi	Faiz Gelirleri
ag	Çıktı	Aktif Büyüme Oranı
obsgr	Çıktı	Bilanço Dışı Hesapların Büyüme Oranı
imgrowth	Çıktı	Kredi Mevduat Büyüme Oranı
lgrowth	Çıktı	Kredi Büyüme Oranı
mgrowth	Çıktı	Mevduat Büyüme Oranı

ROA değişkeni bankanın aktif karlılığını, bir diğer ifadeyle varlıkların finansal olarak ne kadar etkin kullanıldığını ölçen bir göstergedir. Dönem net karının net öz kaynaklara oranı olarak hesaplanan öz kaynak karlılığı (Return of Equity – ROE), işletme sermayesine yatırılan her bir birim kaynağın getirisini yüzde olarak hesaplamaktadır (Mishkin, 2006, s. 232). Çalışmada kullanılan büyüme oranı verileri, bankaların bilançolarındaki söz konusu değerlerin bir önceki döneme göre artış veya azalışının oransal olarak ifadesidir.

HHI_{REV} , bankaların ana faaliyetlerinden elde ettiği faiz gelirlerini çeşitlendirme gücünü ölçmektedir. Her bir banka için aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır (Mercieca vd., 2007, s. 1981):

$$HHI_{REV} = \left(\frac{NON}{NETOP}\right)^2 + \left(\frac{NET}{NETOP}\right)^2 \quad (5)$$

Burada NET net faiz gelirlerini, NETOP net faaliyet gelirlerini, NON ise net faiz dışı gelirleri temsil etmektedir. HHI_{REV} , yükseldikçe banka faiz geliri kaynakları daha konsantre olmakta, bir başka ifade ile daha az çeşitlendirme yapıyor anlamına gelmektedir.

HHI_{NON} , bankaların faiz dışı gelirlerini çeşitlendirme gücünü ölçmek için kullanılmaktadır. Her bir banka için aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır (Mercieca vd., 2007, s. 1981):

$$HHI_{NON} = \left(\frac{COM}{NON}\right)^2 + \left(\frac{TRD}{NON}\right)^2 + \left(\frac{OTOP}{NON}\right)^2 \quad (6)$$

Burada COM komisyon gelirlerini, TRD ticari gelirleri ve OTOP diğer faaliyet gelirlerini temsil etmektedir. HHI_{NON} , HHI_{REV} gibi yükseldikçe bankanın diğer faaliyetlerinden elde ettiği gelirlerde çeşitlendirmenin azaldığı ve faiz gelir kaynaklarının sayı veya tür olarak azaldığını ifade etmektedir.

Çalışmanın amacına yönelik olarak her iki döneme ait olarak karlılık ve gelir çeşitlendirmesi için oluşturulan modeller Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Modeller

		G1	G2	Ç1	Ç2	Ç3
Model 1	2015 2. Ç	roa	roe	ag	obsgr	lmgrowth
Model 2	2015 3. Ç	roa	roe	ag	obsgr	lmgrowth
Model 3	2015 2. Ç	hhiN	hhiR	ag	obsgr	lmgrowth
Model 4	2015 3. Ç	hhiN	hhiR	ag	obsgr	lmgrowth

Çalışmada kullanılan veriler Tablo 4 ve 5'te sunulmuştur.

Tablo 4. Model 1 ve Model 2 İçin 2015 Yılı'nın 2. ve 3. Çeyrek Verileri

		roa	roe	ag	obsgr	lmgrowth	lgrowth	mgrowth
AKBANK	2. Çeyrek	0,0064	0,0555	0,0086	0,0527	-0,0208	0,0310	0,0512
	3. Çeyrek	0,0088	0,0830	0,0682	0,0559	-0,0622	0,0488	0,1080
GARANTI	2. Çeyrek	0,0077	0,0674	0,0158	0,0149	0,0021	0,0265	0,0245
	3. Çeyrek	0,0095	0,0879	0,1091	0,0539	-0,0537	0,0658	0,1159
HALKBANK	2. Çeyrek	0,0070	0,0683	0,0889	0,0402	0,0075	0,0773	0,0704
	3. Çeyrek	0,0088	0,0917	0,0802	0,0693	0,0072	0,0711	0,0644
ISBANK	2. Çeyrek	0,0068	0,0631	0,0607	0,0164	0,0065	0,0557	0,0495
	3. Çeyrek	0,0079	0,0745	0,0435	0,0848	0,0060	0,0322	0,0263
VAKIFLAR	2. Çeyrek	0,0047	0,0545	0,0363	0,0978	0,0446	0,0486	0,0061
	3. Çeyrek	0,0067	0,0802	0,0823	0,0968	-0,0610	0,0515	0,1093
YAPIKREDI	2. Çeyrek	0,0043	0,0411	0,0386	-0,0048	0,0094	0,0513	0,0424
	3. Çeyrek	0,0053	0,0558	0,1118	0,2288	-0,0059	0,0675	0,0730
ZIRAAT	2. Çeyrek	0,0086	0,0818	0,0414	0,1264	0,0088	0,0592	0,0509
	3. Çeyrek	0,0120	0,1225	0,0587	0,0788	-0,0184	0,0720	0,0891
ANADOLU	2. Çeyrek	0,0057	0,0464	0,0615	0,0682	-0,0432	0,0410	0,0824
	3. Çeyrek	0,0070	0,0646	0,0821	-0,1424	-0,0416	0,0570	0,0962
ARAPTURK	2. Çeyrek	0,0092	0,0574	-0,0767	-0,1534	0,1664	0,0483	-0,1101
	3. Çeyrek	0,0105	0,0729	0,1316	0,0455	-0,0126	0,1200	0,1311
CITIBANK	2. Çeyrek	0,0118	0,0915	0,0816	-0,0003	-0,0177	0,0679	0,0844
	3. Çeyrek	0,0171	0,1240	-0,0407	-0,0247	0,1232	0,1566	0,0527
DENIZ	2. Çeyrek	0,0050	0,0531	0,0821	-0,0623	-0,0093	0,0564	0,0652
	3. Çeyrek	0,0075	0,0824	0,0336	0,0670	0,0171	0,0488	0,0325
QNBFINANS	2. Çeyrek	0,0061	0,0563	0,0243	0,0664	0,0275	0,0404	0,0141
	3. Çeyrek	0,0074	0,0754	0,0965	0,0693	-0,0506	0,0456	0,0939
HSBC	2. Çeyrek	-0,0017	-0,0189	-0,0178	0,0221	-0,0099	0,0351	0,0447
	3. Çeyrek	-0,0069	-0,0819	-0,0035	-0,0073	0,0723	0,0603	-0,0076
ICBC	2. Çeyrek	-0,0055	-0,0397	0,2926	-0,0769	0,1503	0,1888	0,0668
	3. Çeyrek	-0,0058	-0,0649	0,4752	-0,1974	0,1003	0,1715	0,0885
ING	2. Çeyrek	0,0009	0,0115	0,1302	0,0005	0,0750	0,0790	0,0099
	3. Çeyrek	0,0008	0,0093	0,1328	0,0924	-0,0513	0,0774	0,1247
SEKERBANK	2. Çeyrek	0,0028	0,0255	0,0336	0,0257	0,0096	0,0365	0,0272
	3. Çeyrek	0,0030	0,0289	0,0675	0,0387	0,0218	0,0637	0,0433
TEB	2. Çeyrek	0,0061	0,0669	0,0519	-0,0289	0,0027	0,0665	0,0639
	3. Çeyrek	0,0079	0,0887	0,0459	0,1949	0,0163	0,0473	0,0318
TURKISH BANK	2. Çeyrek	0,0015	0,0114	-0,0155	0,0577	-0,0525	0,0037	0,0560
	3. Çeyrek	0,0010	0,0075	-0,0504	0,0874	0,0752	0,0143	-0,0598
TURKLAND	2. Çeyrek	0,0044	0,0307	0,0339	0,5246	0,0271	0,0261	-0,0003
	3. Çeyrek	0,0026	0,0203	0,0680	-0,0935	-0,0135	0,0943	0,1066

Tablo 5. Model 3 ve Model 4 İçin 2015 Yılı'nın 2. ve 3. eyrek Verileri

		hhiN	hhiR	ag	obsgr	Lm growth	L growth	M growth
AKBANK	2. eyrek	6,4338	0,5679	0,0086	0,0527	-0,0208	0,0310	0,0512
	3. eyrek	5,7089	0,5764	0,0682	0,0559	-0,0622	0,0488	0,1080
GARANTI	2. eyrek	3,0098	0,6008	0,0158	0,0149	0,0021	0,0265	0,0245
	3. eyrek	2,8185	0,6314	0,1091	0,0539	-0,0537	0,0658	0,1159
HALKBANK	2. eyrek	2,8757	0,5474	0,0889	0,0402	0,0075	0,0773	0,0704
	3. eyrek	1,7490	0,5917	0,0802	0,0693	0,0072	0,0711	0,0644
ISBANK	2. eyrek	2,4349	0,5488	0,0607	0,0164	0,0065	0,0557	0,0495
	3. eyrek	3,7769	0,6127	0,0435	0,0848	0,0060	0,0322	0,0263
VAKIFLAR	2. eyrek	1,3009	0,5795	0,0363	0,0978	0,0446	0,0486	0,0061
	3. eyrek	1,3903	0,5908	0,0823	0,0968	-0,0610	0,0515	0,1093
YAPIKREDI	2. eyrek	3,0003	0,5870	0,0386	-0,0048	0,0094	0,0513	0,0424
	3. eyrek	3,0184	0,6092	0,1118	0,2288	-0,0059	0,0675	0,0730
ZIRAAT	2. eyrek	1,8039	0,6588	0,0414	0,1264	0,0088	0,0592	0,0509
	3. eyrek	2,2373	0,6796	0,0587	0,0788	-0,0184	0,0720	0,0891
ANADOLU	2. eyrek	0,6308	4,1492	0,0615	0,0682	-0,0432	0,0410	0,0824
	3. eyrek	0,6772	5,8413	0,0821	-0,1424	-0,0416	0,0570	0,0962
ARAPTURK	2. eyrek	0,5275	14,0973	-0,0767	-0,1534	0,1664	0,0483	-0,1101
	3. eyrek	0,5472	8,0462	0,1316	0,0455	-0,0126	0,1200	0,1311
CITIBANK	2. eyrek	0,9670	20,4993	0,0816	-0,0003	-0,0177	0,0679	0,0844
	3. eyrek	0,8700	7,5592	-0,0407	-0,0247	0,1232	0,1566	0,0527
DENIZ	2. eyrek	0,6363	2,9560	0,0821	-0,0623	-0,0093	0,0564	0,0652
	3. eyrek	0,6527	2,9678	0,0336	0,0670	0,0171	0,0488	0,0325
QNBFINANS	2. eyrek	0,6122	3,5327	0,0243	0,0664	0,0275	0,0404	0,0141
	3. eyrek	0,6628	4,9811	0,0965	0,0693	-0,0506	0,0456	0,0939
HSBC	2. eyrek	0,5436	3,2035	-0,0178	0,0221	-0,0099	0,0351	0,0447
	3. eyrek	0,5254	2,9277	-0,0035	-0,0073	0,0723	0,0603	-0,0076
ICBC	2. eyrek	0,8402	72,5097	0,2926	-0,0769	0,1503	0,1888	0,0668
	3. eyrek	1,0515	127679,0	0,4752	-0,1974	0,1003	0,1715	0,0885
ING	2. eyrek	0,8309	23,1326	0,1302	0,0005	0,0750	0,0790	0,0099
	3. eyrek	0,8968	40,5862	0,1328	0,0924	-0,0513	0,0774	0,1247
SEKERBANK	2. eyrek	0,6648	4,3729	0,0336	0,0257	0,0096	0,0365	0,0272
	3. eyrek	0,6418	3,3273	0,0675	0,0387	0,0218	0,0637	0,0433
TEB	2. eyrek	0,6567	2,7553	0,0519	-0,0289	0,0027	0,0665	0,0639
	3. eyrek	0,6813	3,3691	0,0459	0,1949	0,0163	0,0473	0,0318
TURKISH BANK	2. eyrek	0,7637	17,5095	-0,0155	0,0577	-0,0525	0,0037	0,0560
	3. eyrek	0,7770	21,0390	-0,0504	0,0874	0,0752	0,0143	-0,0598
TURKLAND	2. eyrek	0,6270	4,5721	0,0339	0,5246	0,0271	0,0261	-0,0003
	3. eyrek	0,6437	6,4714	0,0680	-0,0935	-0,0135	0,0943	0,1066

Analizden elde edilen bulgulara göre banka karlılık ve büyüme arasında karar birimlerinin etkinlik derecelerinin skorları yüzdesel olarak Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Bankaların Etkinlik Skorları

Ölçek	Karar Birimi	Sermaye Yapısı	Etkinlik Derecesi %		Değişim Yönü
			2015q2	2015q3	
Büyük	AKBANK	Özel	57,54	69,34	↑
	GARANTI	Yabancı	57,86	70,61	↑
	HALKBANK	Kamu	75,66	65,68	↓
	ISBANK	Özel	56,51	63,40	↑
	VAKIFLAR	Kamu	58,34	73,77	↑
	YAPIKREDİ	Özel	46,29	100,00	↑
	ZIRAAT	Kamu	70,76	69,53	↓
Küçük	ANADOLU	Özel	100,00	51,72	↓
	ARAPTURK	Yabancı	100,00	100,00	↔
	CITIBANK	Yabancı	100,00	100,00	↔
	DENİZ	Yabancı	46,01	60,48	↑
	QNBFINANS	Yabancı	58,21	67,28	↑
	HSBC	Yabancı	100,00	100,00	↔
	ICBC	Yabancı	100,00	100,00	↔
	ING	Yabancı	-32,21	100,00	↑
	SEKERBANK	Özel	36,45	35,43	↓
	TEB	Özel	55,80	100,00	↑
	TURKISHBANK	Özel	32,04	100,00	↑
	TURKLAND	Yabancı	100,00	38,16	↓
	Büyük Ölçekli Bankaların Etkinlik Ortalaması			60,42	73,19
Küçük Ölçekli Bankaların Etkinlik Ortalaması			66,36	79,42	↑
Kamu Sermayeli Bankaların Etkinlik Ortalaması			68,25	69,66	↑
Özel Sermayeli Bankaların Etkinlik Ortalaması			54,95	74,27	↑
Yabancı Sermayeli Bankaların Etkinlik Ortalaması			69,99	81,84	↑
Tüm Bankaların Etkinlik Ortalaması			64,17	77,13	↑

Tablo 6’da yer alan sonuçları bankaların karlılık ve çeşitlendirmenin büyüme üzerindeki etkileri yönünden değerlendirildiğinde, küçük ölçekli bankaların, büyük ölçekli bankalara göre daha etkin olduğu görülmektedir. Kamu sermayeli Halkbank ve Ziraat bankasının diğer büyük ölçekli bankalara göre etkinlik derecelerinin düşüş gösterdiği ve genel olarak kamu bankalarının etkinlik derecelerinin özel ve yabancı sermayeli bankalara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Yabancı sermayeli bankaların söz konusu dönemde etkinlik derecesi en yüksek grup olarak dikkat çekmektedir.

2015 2. çeyrekte görece etkin olan bankalar: Anadolu bank, Arap Türk Bankası, Citibank, HSBC, ICBC ve Turkland Bankası olurken 3. Çeyrekte görece etkin olan bankalar: Yapı ve Kredi, Arap Türk Bankası, Citibank, HSBC, ICBC, ING, TEB ve Turkish Bank olmuştur.

Söz konusu dönemde Arap Türk Bankası, Citibank, HSBC ve ICBC en yüksek etkinlik seviyelerini korurken, Yapı ve Kredi, ING Bank, TEB ve Turkish Bank 3. Çeyrekte tam etkinliğe ulaşmışlardır. Akbank, Garanti bankası, İşbank, Vakıflar, Denizbank ve QNB Finansbank’ın etkinlik dereceleri artmış, buna karşılık Halkbank, Ziraat Bankası, Anadolu Bank, Şekerbank ve Turkland Bank’ın ise etkinlik dereceleri düşüş göstermiştir.

2. Çeyrekte görece etkin olup 3. çeyrekte etkin olmayan bankalar: Anadolu bank ve Turkland Bank’tır. Bu bankalar bu döneme ait veri başlıklarını etkin kullanamadıkları için 3.

eyrekte etkin sınırın altında kalarak görece verimsiz olmuşlardır. Yapı ve Kredi Bankası ve ING Bank, 2. eyrekte görece etkinsiz olup 3. eyrekte görece etkinlerdir. Yapı ve Kredi Bankası girdi artışıyla etkinliğini st seviyelere taşıyarak görece etkin olmuştur. ING Bank ise girdilerini azaltarak i denetimini disipline etmiş ve çıktılarını arttırarak bu çeyrekte görece etkin olmuştur. Bu iki bankanın bu periyottaki etkinlik skorlarının aynı olmasına rağmen verimlilik denetimi ve performans skorları iki ayrı başarı ekolünün göstergesi olarak yansımıştır. Yani Yapı ve Kredi Bankası 2. eyrekteki skorunu görmüş ve 3. eyrekte girdi artışıyla performansını yükseltmeye çalışmış ve bundan başarılı olmuştur. Halbuki ING Bank'ta 2. eyrekte Yapı ve Kredi Bankası'na göre çok daha alt skorlarda olmasına rağmen, karlılıkta ve çeşitlendirme girdilerindeki dikkate değer bir artışa bağlı olarak bilanço dışı işlemlerde ve mevduatta artış elde ederek etkinliğini arttırmıştır.

Analizin yapıldığı iki çeyrekte görece etkinliklerinin yönünü gösteren son sütundaki yönlendirme işaretlerine göre her bir bankanın görece etkinlik analizleri şoyledir:

Akbank, görece etkinliğini karlılık ve faiz gelirlerinde ki artışa bağlı olarak 3. eyrekte %11,8 arttırdığı; Garanti Bankası, karlılık ve faiz gelirlerindeki artışa bağlı olarak etkinliğini 3. eyrekte %12,75 arttırdığı; Halkbank, Akbank ve Garanti Bankası gibi karlılık ve faiz gelirlerini arttırmasına rağmen aktif büyüme, mevduatlar ve kredilerdeki azalışa bağlı olarak görece etkinliğini 3. eyrekte %9,98 oranında düşürdüğü; İşbank, karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa bağlı olarak görece etkinliğini 3. eyrekte %6,89 arttırdığı; Vakıfbank, karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa bağlı olarak görece etkinliğini 3. eyrekte %15,43 arttırdığı; Yapı ve Kredi Bankası, karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa bağlı olarak görece etkinliğini 3. eyrekte %53,71 arttırdığı; Ziraat Bankası, karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa rağmen görece etkinliğini 3. eyrekte %1,23 düşürdüğü bulgusu elde edilmiştir.

Anadolubank, karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa rağmen 2. eyrekteki etkinliğini 3. eyrekte gösterememiş ve %48,28 düşürmüş olduğu; Denizbank'ın karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa bağlı olarak görece etkinliğini 3. eyrekte %14,47 arttırarak %60,48 etkinlik skoruna sahip olduğu; QNB Finansbank'ın karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa bağlı olarak görece etkinliğini 3. eyrekte %9,07 arttırarak %67,3 etkinlik skoruna sahip olduğu; şekerbank'ın faiz dışı ve faiz gelirleri verilerindeki azalışa bağlı olarak görece etkinliğini 3. eyrekte %1,02 performansını düşürdüğü; Türk Ekonomi Bankası, karlılık, faiz dışı ve faiz gelirlerinde ki artışa bağlı olarak 3. eyrekte tam etkinliğe ulaşmış olduğu; Turkish Bank'ın karlılık girdilerindeki azalışa karşılık, çeşitlendirme girdilerinde meydana gelen artışa ve krediler ve bilanço dışı işlemlerdeki artışa bağlı olarak tam etkinliğe ulaşmış olduğu; Turkland Bank'ın Turkish Bank'a benzer şekilde karlılık girdilerindeki azalışa karşılık, çeşitlendirme girdilerinde meydana gelen artışa ve Turkish Bank'tan farklı olarak mevduatlarda ve aktif toplamındaki büyümeye rağmen 3. eyrekte etkinlik derecesi %61,48 dşerek %38,2 olduğu bulgusu elde edilmiştir.

4. Sonuç

Ekonomik sistem içerisindeki tüm sektörler sürekli ve kr sağlamak için yoğun bir rekabet içerisindedirler. Özellikle teknoloji ve rekabet yoğun sektörlerde ne çıkan çeşitlendirme, gerçek veya tüzel kişilerden oluşan fon talep edenlerin kendine göre daha uygun koşullarda fon temin etme cazibesi günümüz bankacılığı içinde büyük önem taşımaktadır. Mevcut ulusal ve küresel koşullar göz önüne alındığında, bankalar rekabet avantajı elde

edebilmek için giderek artan bir şekilde ürün ve hizmet çeşitlendirmesine yönelmektedir. Bankalar ürün ve hizmet çeşitliliğini artırarak mevcut müşterilerini kaybetmemeye ve yeni müşteri potansiyeli oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Yapılan çalışmada, 2015 yılında bankaların 2. ve 3. üç aylık dönemine ait mali tablolarından elde edilen veriler kullanılarak veri zarflama analizi yöntemiyle etkinlikleri incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Anadolu Bank, Arap Türk, Citibank, HSBC, ICBC ve Turkland bankaları karlılık etkinliği ölçütü açısından en etkin bankalar olarak görülmektedir. Bir diğer önemli bulgu ise ölçek olarak büyük bankaların etkinliğinin küçük ölçekli bankalara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Mercieca vd. (2007) çeşitlendirmenin küçük bankalar için geçerli olmadığı bulgusu ile çalışmadan elde edilen bulgular karşılaştırıldığında iki banka dışında bunun geçerli olduğu görülmektedir. Citibank ve HSBC çeşitlendirmeyi artırmaları sonucunda etkinlikleri de artmıştır. Bu iki banka dışında gelir çeşitlendirmesini artıran Şekerbank’ın etkinlik derecesinde düşüş gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren küçük ölçekli bankaların daha çok ihtisaslaşma üzerinde durarak bir başka ifade ile belli bir sektöre, belli bir ürüne veya belli bir müşteri kitlesine odaklanmış olduklarını göstermektedir.

Elde edilen bulgulara göre yabancı sermayeli bankaların söz konusu dönemde özel sermayeli ve kamu sermayeli bankalara göre daha etkin olduğu görülmektedir. Kamu sermayeli bankaların özel ve yabancı sermayeli bankalara göre 2015 yılı 2. ve 3. çeyreklerdeki düşük performansları karlılık, faiz dışı ve faiz gelirleri girdilerindeki artışın büyümeye ait çıktılar üzerinde yeterince yansıtılmadığını göstermektedir. Bu bulgu Gürbüz vd.nin (2013) yaptığı çalışmada çeşitlendirmenin performansı arttırabileceği bulgusu ile farklılık göstermektedir.

Halkbank’ın faiz dışı gelirlerindeki önemli düşüşle beraber, aktif toplamının, kredi ve mevduatların azalması bankanın etkinlik derecesini olumsuz yönde etkilemiştir. Bankanın rekabet açısından rakiplerine göre faiz dışı gelirlerinde gerçekleştirebileceği artışlar etkinlik derecesini arttırabilir. Bunun yanında bankanın mevduat toplama kabiliyetinin arttırılması, eğer bunu gerçekleştirmekte güçlükler yaşıyorsa kredi kullandırmada mevduata göre biraz daha fazla yavaşlama bankanın etkinliğini arttıracaktır.

Ziraat Bankası’ndaki etkinlik derecesinin azalmanın mevduatlardaki artışa rağmen kredilerdeki daralmaya bağlı olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile Ziraat Bankası toplamış olduğu mevduatların krediye plasmanında yetersiz kalmasına bağlı olarak elinde atıl fon oluşması etkinlik derecesinin düşmesine sebep olmuştur.

Anadolu Bank’ın bilanço dışı işlemlerindeki önemli orandaki azalış bankanın etkinlik derecesini olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer tüm değişkenlerde yaşanan artışa rağmen bankanın etkinliğinin bilanço dışı işlemlere bağlı olduğu görülmektedir. Eğer Anadolubank bu değişkende de artış sağlayabilirse etkinlik derecesi tekrar yükselebilir.

Şekerbank’ın faiz dışı ve faiz gelirlerindeki çeşitlendirmenin oran olarak azalma söz konusudur. Daha öncede belirtildiği üzere bu oranın düşmesi çeşitlendirmenin arttığını göstermektedir. Şekerbank söz konusu gelirlerinde çeşitlendirmeyi arttırmış ancak bu bankanın etkinlik derecesini düşürmüştür. Banka çeşitlendirmeyi azalttığı takdirde etkinlik derecesinde artış gözlemlenebilir.

Turkland Bankasının karlılık girdilerinde ve bilanço dışı işlemler ile kredi mevduat oranındaki azalış, bankanın etkinliği düşürmüştür. Banka kredi mevduat oranının bu olumsuz

etkisinden kurtulabilmesi için mevcut durumdan daha fazla kredi kullandırması gerekebilir. Aynı zamanda bilanço dışı işlemlerinde gerçekleştirilecek artış yine bankanın etkinliğini arttıracaktır.

Daha öncede belirtildiği üzere çalışmanın kapsadığı dönem, geçici bir siyasi krizin bankaların etkinliği üzerinde ne gibi değişimlere sebep olabileceğini ortaya koyabileceği düşünülmektedir. Elde edilen bulgulara göre, 3. eyrek döneme ait değişimlerin bize bu konuda bazı ipuçları verebileceği düşünülmektedir. Sağlam bir denetim ve kontrol mekanizmasına sahip olan Türk bankacılık sektörü bu dönemde ciddi bir performans sorunu yaşamadığı, performans düşüklüklerinin Halkbank, Ziraat, Yapı ve Kredi bankası, şekerbank, Anadolu Bank ve Trkland bankasında yaşandığı görülmektedir. Analiz sonuçları ve kapsamı açısından bu bankalar arasında dikkate değer bir ortak nokta gözlemlenmediğinden dolayı, bu konuda değerlendirme yapılmamıştır. Farklı değişkenler ve/veya analiz yöntemleri ile bu durumun araştırılması yönünde yapılacak yeni çalışmaların ise literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acharya, V., Hasan, I., & Saunders, A. (2006). Should banks be diversified? Evidence from individual bank loan portfolios. *The Journal of Business*, 79(3), 1355-1412. doi:10.1086/500679.
- Boot, A. W. A. (2003). Restructuring in the banking industry with implications for Europe. *European Investment Bank (EIB) Papers*, 8(1), 109-129. Retrived from <http://hdl.handle.net/10419/44831>
- Campa, J., & Kedia, S. (2002). Explaining the diversification discount. *The Journal of Finance*, 57(4), 1731-1762. doi: 10.1111/1540-6261.00476
- Valverde, S. C., & Fernandez, F. R. (2007). The determinants of bank margins in European banking. *Journal of Banking & Finance*, 31(7), 2043-2063. doi: 10.1016/j.jbankfin.2006.06.017
- Chiorazzo, V., Milani, C., & Salvini, F. (2008). Income diversification and bank performance: Evidence from Italian banks. *Journal of Financial Services Research*, 33(3), 181-203. doi: 10.1007/s10693-008-0029-4.
- D’Souza, C., & Lai, A. (2003). *Does diversification improve bank efficiency? The evolving financial system and public policy*. Bank of Canada Conference, 105-127. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.184.1073&rep=rep1&type=pdf>
- Ebrahim, A. & Hasan, I. (2008). The value relevance of product diversification in commercial banks. *Review of Accounting and Finance*, 7(1), 24-37. doi:10.1108/14757700810853833
- Edirisuriya, P., Gunasekarage, A., & Dempsey, M. (2015). Bank diversification, performance and stock market response: Evidence from listed public banks in South Asian countries. *Journal of Asian Economics*, 41, 69-85. doi: 10.1016/j.asieco.2015.09.003
- Gürbüz, A. O., Yanık, S., & Aytürk, Y. (2013). Income diversification and bank performance: Evidence from Turkish banking sector. *Journal of BRSA Banking and Financial Markets*, 7(1), 9-29.
- Goddard, J. A., Molyneux, P., & Wilson, J. O. (2004). Dynamics of growth and profitability in banking. *Journal of Money, Credit, and Banking*, 36(6), 1069-1090. doi: 10.1353/mcb.2005.0015
- Hayden, E., Porath, D., & Westernhagen, N. V. (2007). Does diversification improve the performance of German banks? Evidence from individual bank loan portfolios. *Journal of Financial Services Research*, 32(3), 123-140. doi: 10.1007/s10693-007-0017-0
- Kınık, R. Ü. (2010). *Bankalarda Ürün Yeniliğinin Müşteri Memnuniyeti Açısından Değerlendirilmesi: Bir Özel Banka Uygulaması* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Lepetit, L., Nys, E., Rous, P., & Tarazi, A. (2008). Bank income structure and risk: An empirical analysis of European banks. *Journal of Banking & Finance*, 32(8), 1452–1467. doi: 10.1016/j.jbankfin.2007.12.002
- Mercieca, S., Schaeck, K., & Wolfe, S. (2007). Small European banks: Benefits from diversification? *Journal of Banking & Finance*, 31(7), 1975-1998. doi: 10.1016/j.jbankfin.2007.01.004.
- Mishkin, F. S. (2006). *Para, bankacılık ve finansal piyasalar iktisadı* (N. Engin, Çev. Editörü). Boston: Pearson.
- Pazarçeviren, S. Y., Celayir, D. ve Sari, E. (2016). Bankacılıkta faaliyet tabanlı maliyetleme ve bireysel bankacılık ürünleri uygulaması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(29), 145-157. Retrieved from https://ticaret.edu.tr/uploads/dosyalar/215/SBD_29_2_2016_Bahar.pdf
- Penrose, E. G. (1959). *The Theory of the Growth of the Firm*. New York, NY: Wiley.
- Saunders, A., Schmid, M., & Walter, I. (2014). *Non-interest income and bank performance: Is banks' increased reliance on non-interest income bad?* (University of St.Gallen, School of Finance Working No. 2014/17). doi: 10.2139/ssrn.2504675
- Stiroh, K. J. (2004). Diversification in banking: Is noninterest income the answer? *Journal of Money, Credit and Banking*, 36(5), 853–882. doi: 10.1353/mcb.2004.0076

- Turgut, B. (2014). *Türk bankacılık sektöründe ürün çeşitlendirmesinin karlılığa olan etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turkmen, S. Y., & Yigit, I. (2012). Diversification in banking and its effect on banks' performance: Evidence from Turkey. *American International Journal of Contemporary Research*, 2(12), 111-119. Retrieved from http://www.ajcrnet.com/journals/Vol_2_No_12_December_2012/12.pdf